

Самапомач Сатаротас

Двутыднёвы беларускі папулярна-гаспадарскі часопіс.

№ 18 (71).

Год VI.

Вільня.

10.XI.1937 г.

РЭДАКЦЫЯ:

Вільня, Полацкая
вул. № 9—4.

Рэдактар прыймае
ад гадз. 9 да 11 ран.

АДМІНІСТРАЦЫЯ
Вільня, Завальная
№ 1.

„Старастава коопэрацыя“

Што з коопэрацыяй у нас ня ўсё ў парадку, асабліва ад часу, калі быў уведзены ў Польшчы „новы“ закон аб коопэрацыі (з 1934 г.), „Самапомач“ пісала ўжо ня раз... Каб нам хто не закінуў, што робім мы гэта з нейкіх укрытых прычын, падаём ніжэй да слоўныя выпіскі з апісанья спосабаў „працы“ ў Нясвіскім павеце, зьмешчанага ў газэце „Kurjer Wileński“ з дня 3 г. м., у артыкуле „Spółdzielczość starościńska“.

„...Віцэстараста Гурскі ў ліпні і жніўні ў казённым аўтамабілі (дармовая бэнзына) адведаў па чарзе гміны, дзе чакалі яго сумысьля сабраныя солтысы. Гаварылася моцная прамова аб патрэбе заснаваньня павеатавай коопэратывы і аб канешнасьці належанья да яе ўсіх бяз вынятку грамадаў. Кожны солтыс па гэткай адправе варочаўся дамоў з выразным наказам: „кожная грамада мусіць даць па 100 златаў“.

На сабраньнях грамадаў ня многа гаварылі. Солтыс казаў выразна:

— Ад вышэйшай улады гэта прыказана і трэба прыняць.

І прынялі. Некаторыя прабавалі пратэставаць:

— Ня хочам новага падатку!

І знайшлася нават такая грамада ў Сіняўскай гміне, каторая адмовілася прыступіць „дабравольна“ да коопэратывы сарганізаванай стараствам. —

Прыпомнілі сабе відаць аб залеглых падатках, аб неўраджаю, што няма за што купіць дзецям школьных кніжак і не хацелі даць грошаў. Солтыс вылазіў са скуры. Бядак бачыў мусіць выкіненым сябе з пасады, бачыў сябе ўжо прад суровым абліччам войта, віцэстарасты...

— Дык пан так пачынаеш, пане солтысе...

Пастанавілі ня даць і спаткала іх кара... боская. А так. Праўдападобна зусім выпадкова ў вёсцы гэтай грамады зьявіліся паліцыянты (кажуць, што двух) і пачалі сьпісываць карныя пратаколы за каміны, за адходжыя мясцы, бруды і г. д. Бабы пачалі лямэнтаваць, закідаць мужыком глупоту!

Хутка пасьля сяляне сабраліся ўзноў і пастанавілі... „дабравольна і г. д.“

У некаторых грамадах Нясвіскіх сёлаў пастаноўленыя 100 златаў на „коопэратыву пана старасты“ (гэтак людзі кажуць) пастанавілі падзяліць на гэктары, у іншых „на каміны“. Выпала ў сярэднім па залатоўцы на гаспадарку.

Ня ўсе аднак хочуць плаціць. Пастанавіць, так, пастанавілі, бо быў наказ з-гары, але да плачэньня йшчэдалёка.

— Дык што-ж будзе? — пытаюся барадатага Андрэя, які вінаваты новапаўсталай коопэратыве 1 залатоўку і ня хоча яе плаціць.

— Хто гэта можа знаць, што будзе.

— Кажуць, што будуць сысківаць праз паліцыю — дадае іншы.

— Як прыйдзе паліцыянт, дык кожны мусіць даць. У нас без паліцыі не абыйдзецца — дапаўняе трэці.

Словам, атмасфэра нямілая, настрой невясёлы...

„Набраўшы“ гэткам спосабам сяброў да павеатавай коопэратывы, віцэстараста склікаў сабраньне для выбару ўправы. Усяляк кажуць аб гэтым сабраньні. Цьвердзяць-жа, што выбіралі тых, каторых жадаў віцэстараста або проціў каторых нічога ня меў... Першы старшыня ўправы зрокся. Тады назначылі (ня выбіралі, а назначылі — прыпіска тлумача) п. Корзона, лясьнічага радзівілаўскіх лясоў. Старшыней нагляднай рады ёсьць віцэстараста Гурскі.

Гэткая гісторыя паўставаньня павеатавай коопэратывы ў Нясвіжы з ініцыятывы і пад прымусам віцэстарасты...

Для мясцовага насельніцтва справа становіцца тымбольш няясная, што на абшары павеату існуе ўжо коопэратывуная арганізацыя... Дзіўна, што „коопэратыва пана старасты“ пачала сваю дзейнасьць ад сільнага процідзеяньня („zwalczenia“) проціў існуючых у павеце коопэратывуных пляцовак. „Дабравольным“ сябром найкатэгорычней забаронена належаць да іншых коопэратывуных арганізацый, якім або пастаўлена выразнае дамаганьне ліквіда-

вацца і зьліцца з коопэратывай павеатавай або выносіцца з павеату.

„Коопэратыва пана старасты“ мае апірацца на 100-злотавых паёх грамадаў, на 1000-злотавых паёх гмінаў і на ўчастцы павеатавага соймаку — разам на 100-тысячным капітале „собскім“. Апрача гэтага ёсьць надзея пазычкі 200 тыс. зл. ды надзея заўладаць маемасьцю Земляробскага Сындыкату...

Насьледкі гэтых старастаўскіх мэтодаў арганізаваньня коопэратывы, калі гаварыць аб настроях мясцовага грамадзянства, непажаданыя пад кожным узглядам...

Даволі сьцьвердзіць, што вышэй апісаныя мэтоды дэпопулярызуюць ідэю коопэрацыі на вёсцы, адстрашаюць яе, шкодзяць акцыі гаспадарчай і грамадзкаму ўсьведамленьню на абшары павеату. Калі-ж нарэшце гэта зразумеюць?

Пэўна-ж, усё гэта кепска! Але сто раз горш, што нас, якія знаём „крыху“ больш „красак“ з нашай коопэрацыі, нас паўтараем — усё гэта ані чуюць ня дзівіць. Так, мы ўжо да гэтага прывыклі.

І сумна і праўдзіва.

„Самапомач“ за дарма!

Хочучы памагчы нашай беларускай перадусім моладзі, якая жадала-б паглыбіць свае пазнаньні з земляробскай гаспадаркі і ня мае на гэта адпаведнай літаратуры, рэдакцыя „Самапомачы“ паставіла ДАРМА раздаць частку гадавікоў „Самапомачы“ за мінулыя гады паміж тых сваіх сталых падпішчыкаў, якія прыйшлюць нам адну залатоўку на пакрыцьцё коштаў перасылкі.

А знача, хто да 1.XII сёл. аплаціць падпіску за сёлетні 1937 год і прыйдзе акрамя таго залатоўку на перасылку, той акрамя сёлетняга часопісу дарма атрымае йшчэ два гадавікі „Самапомачы“ за мінулыя гады. Да рассылкі маем гадавікі за гады: 1933, 1934, 1935 і 1936. Пры перасылцы грошаў трэба паказаць з якіх двух гадоў хто хоча атрымаць гадавікі. Хто цэлюю сёлетнюю падпіску аплаціў, а хоча атрымаць гадавікі з мінулых гадоў, той павінен прыслаць толькі адну залатоўку, з азначэньнем „на гадавікі“.

Дык карыстайце з рэдкай аказіі, якая больш не паўтोरываецца. Паведамце аб гэтым сваіх суседзяў і знаёмых. Ведаіце, што кожны гадавік гэта самастойная гаспадарская чытанка: знойдзеце там цікавыя і карысныя рады аб гаспадарцы палявой, сенажатнай, гадаўлянай, малачарскай, вэтэрынарнай помачы, аб хатняй гаспадарцы, жаночкай і г. д. — Карыстайце!

Выдавецтва «Самапомачы».
Вільня, Завальная 1.

Канфіскату „САМАПОМАЧЫ“ № 16 суд не зацьвердзіў

Акружны Суд у Вільні паведаміў нашу рэдакцыю пісьмом з дня 28 кастрычніка сёл., што на паседжаньні сваім гэтага-ж дня разглядаў справу канфіскаты „Самапомачы“ № 16 з дня 10.X.1937 г. і паставіў канфіскату адкінуць.

У мотывах свае пастановы суд кажа: „Sąd nie dopatruje się w końcowym ustępie artykułu p. t. „Polesie,“ umieszczonym w dwutygodniku białoruskim „Samapomac“ cech przestępstwa, przewidzianego w art. 170 K.K., bowiem treść jego nie wykracza poza ramy dozwolonej krytyki. Poruszenie w prasie kwestii celowości i słuszności kolonizacji Polesia przez przybyszów nie może, zdaniem Sądu, wywołać niepokój publiczny pośród tamtejszej ludności, a jedynie uczynić powyższą kwestię przedmiotem rozważania przez miarodajne czynniki.“

У краіне тэсяч вазіораў

(Jak żyvuć sialanie ў Finlandyi).

На роўначы ад зямляў Бяларусі, за фінскім залівам Балтыцкага мора разлохся абшэрны краі Фінляндыя, ці як самі Фіны — зычары гэтага краіу сябіе называюць — *Suomi**). Называецца гэта старонка гэтак дзіла тaho, што там сапраўды вельмі шмат вяды: апрача Балтыцкага мора, jakoje абмывае Фінляндыю з захаду і з паўдня, у самым краіу налічаюць нia мiенш 64.000 (ша́сцідзiесiаci-чатырох тысяч!), jakija разам займаюць прастор 40.464 кв. кlm. Hety прастор водаў пiерамiешаны з вaгpомнiстымi абшарамi ласоў і камяiенных палоў надаje кpaіне пануpы, суровы выглад. Аб выгладзiе краіу сьвiедча́аcь вpазна j наступныя лічбы:

Абулны прастор Фінляндыі вносіць 388 тэсяч квадратных кіламетраў. Болш як тры чэцьверці гэтага абшэру (76 прац.) пакрыты лесам; 15 прац. абулнага абшэру краіу гэта нiaўжыткі. Толкі 5½ прац. жо́сць зiамлi пpыгоднаj да зiемларобскага абpабла́ннiа, 1,2 прац. — сiенажа́а́а́а́ і 1,3 прац. — па́шбiшча. Усiахо-ж насiелнiчтва ў Фінляндыі налічаюць сiахо́ннiа 3.760.000 ду́ш, з чаго каля 400.000 швeдаў, рeшта — фiны.

Как вiда́ць, сама пpыpода нia лiшнiе ца́кала́сiа з народам Suomii. І сапраўды, гeты народ, jaki сiахо́ннiа слывiе з наjвышэйшaj зiемларобскаj култуpы, да

свагхо становiшча даjшоў дарогаj вielmi цяжкаj. Ужо ў XIII стагоддзi jон дастаjецца пад уладаннiе сусiеднiх (праз мора) швeдаў, з jakimi дзiелiць лосы праз пiа́ць з лiшнiм стагоддзiаў (да 1809 году). Воjны швeцы з Расiеjaj, jakija канчалiсiа даhаворамi з 1721, 1743 і ўрeшчiе з 1809 году ака́нчална пiерадали Фінляндыю пад панаваннiе цароў расiеjских, катopыja надали jоj спачатку констытуцыю, называючы сябiе „кнiазiамi Фiнландзкiмi“. Усiо гeта аднак ани чу́аcь нiе пiерашкаджала тым-жа царом аhrани́чвaць свабоду Фiнландцаў, jak толкi трапiлaсiа да гeтага jakаjа-нiебудзь ма́гчы-ма́сць. І хо́ч у 1903 г. была спынiена фiнскаjа констытуцыя, то аднак да гeтага часу народбу́ў ужо на гeтулкi да́спiеўшы култуpна і палiты́чна, што нiе пaддаўсiа пiерамозiе чу́жоj сiлы. На колкi ўда́чна jон пpы гeтым баранiўсiа вiда́ць хо́ч-бы з тaго, што Фiны нia пpымалi ўча́сцiа ў су́свiетнаj вaйнiе, у jakоj тапiлaсiа ўсiа Расiеjа. Нiа дзiва дзiела тaго, што Фiны ўжо 6.XII.1917 г. абвiе́сцiлi сваю нeзале́жна́сць.

Але жа́счe пару слоў аб пpо́шта́сцi Фiнаў.

Фiны — народ пачоджа́ннiа мангольскага, пасваjачаныja з маджарамi. За час свагхо доўгага падняво́лнага жы́цiа jаны нia то што жыли бiедным жы́цiом, але j зу́сiм былі стралiлi сьвоj нацыяна́лны вoблiк. Даволi сказа́ць, што да XVIII стагоддзiа Фiны блiзу скро́з пазабывалiсiа нават свае роднаje мовы — ўжываючы мовы швeдзкаj. Фiнскаjа мова тады лiчы́ласiа мовaj „пpостaj“, усiе чiну́лiсiа ў бок мовы швeдзкаj, бо

*) пafiнску s u o азначае вaду, ба́лота, а m i — зiамлy, рaллу.

Што, як і калі рабіць?

(Земляробская тэхніка).

Трэба падняць земляробскую культуру!

Няраз мы ўжо казалі на гэтым месцы аб тым, як з кожным годам становіцца на нашай беларускай вёсцы ўсё цясьней і цясьней. Каб увесць гэты натуральны прырост выкарміць, трэба падымаць ураджайнасць нашых палёў і сенажацяў, бо аб пашырэнні вузкай ніўкі трудна сяньня гаварыць. А што палі нашы даюць сяньня значна меншы ўраджай, чымся напр. палі недалёкіх нават, а тым больш далшых суседзяў гэта-ж аж надта добра ведама. Даволі сказаць, што заграўнай карова — пэўна-ж ня кожная — дае 3, 4, а нават больш тысяч літраў малака, а ў нас? З бядой выцесьне адну тысячу літраў, рэдка — больш.

Другая справа, якая кідаецца ці проста б'е ў вочы, калі параўнаць гаспадарку заграўную з нашай, гэта вялікая нясталасць ураджаяў нашых палёў: адзін год уродзіць нават нічога сабе, а там, то высушыць, то вымачыць. Шкодна адбіваецца недастатак ці надбытак дожджу і ў гаспадарках заграўнай. Але там гэта розніца бывае толькі нязначнай. Вытлумачыць гэта можна толькі тым, што там — а мясцамі і ў нас — земляробская культура стаіць высока, а ў нас пераважна нізка. Затрымайма-ж дзеля таго над тым, што мае ўплыў на падняцце культуры і падумама, што трэба зрабіць, каб і праца нашага чалавека на зямлі давала

больш карысці.

Ня цяжка заўважыць, што заграўныя гаспадаркі — думаем тут аб Заграўнай Эўропе — маюць свае палі здрэнаваныя: мокрыя мясцы асушаныя, лішне сухія — наводненыя. Дзякуючы гэтаму тым кожную вясну поле хутчэй абсыхае, абаграваецца, раней абсейваецца. Гэтым „прадаўжаецца“ лета і адначасна прысьпяшаецца, быццам падганяецца сам рост усё расьліннасці. Далей, на гэтак прыгатаваных і добра ўгноеных палёх ня сеецца здзічэлае насенне, а ў хлявох не гадуецца ніякая нязнаная, выпадковая жывёла: усё там ёсць расовае, заводнае, бо гэта толькі аплачвае людскую працу.

Ня будзем тут застаўляцца над тым, чаму заграўныя земляроб робіць так, а ня йнакш, чаму дрэннае свае палі, гноіць іх штучнымі гняямі, падбірае расовае насенне, жывёлу і г. д. Тут даволі сказаць, што так ёсць. Бо мы тут хочам толькі паказаць на прычыну, дзеля якой заграўныя земляроб што-год мае ня толькі вышэйшыя ўраджаі, але гэтыя ўраджаі там кожны год блізу роўныя. Там можна толькі гаварыць аб ураджаі большым ці меншым, але аб неўраджаі мовы няма.

Вялікую так-жа роль адыгрываюць і адпаведна ўложаныя пладазьмены (сезавароты). Пашныя расьліны ў культурных гаспадарках

заграўнай займаюць прыблізна 2, а нават 3 разы гэтулькі месца, як у нас. Гэта знача, што збожа, якое звычайна сеецца па расьлінах пашных, прыходзіць на поле значна лепш прыгатаванае. Паводле афіцыйных падлічэнняў толькі адна чацьвертая нашых збажывін сеецца на добра выбраным у сезавароце месцы, а тры чацьвертыя высейваюцца на мясцох неадпаведных, найчасцей — збожа па збожы. Дзеля таго аднак, што жыта ў нас займае каля 80 прац. усёго прастору абсеенага збожам, дык ясным становіцца, як гэта абніжае ўраджай. Ведае аб гэтым кожны практычны гаспадар.

Дзеля таго, каб падняць земляробскую культуру і гэтым самым каб павялічыць даходнасць прадукцыі расьліннай і жывёлагадоўлі, трэба — агульна кажучы — палі дрэнаваць, асабліва там, дзе ёсць канешным асушэнне; далей, ставаць штучныя гнаі, сеяць заводнае насенне і г. д. Вымагае гэта значных укладаў грашмі, а на гэта чалавек наш вельмі бедны. Трэба дзеля гэтага пачынаць ад таго, што ніякага ўкладу грашмі не патрэбуе, г. зн. ад улажэння правільнага сезавароту, з асаблівай увагай на расьліны пашныя. Гэтак ня толькі прыгатуем адпаведныя варункі для расьлін збажывых, але й значна павялічым запасы пашы, што карысна адаб'ецца на даходзе з жывёлагадоўлі. Пры ведамай ашчаднасці нашага дробнага перад усім селяніна пазволяць гэта яму з часам перайсці да іншых формаў гаспадаравання, больш дасканальных. Адкладаць-жа гэтага сягнення ніяк ужо ня можна і прыступіць да назначаных зьменаў трэба ўжо зараз.

jana była „panskaj“. Zdawałasia-b usio stračana. A vot-ža niel

Zabyŭšysia byŭ, praŭda, narod svaje movy, ale žyła jšče ŭ im tradycyja, zavaržanaja ŭ herojskich narodnych kazkach-bylinach („sagach“). I stałasia dziwa: hetyja „sagi“, sabranyja finskim pišmieńnikambudzicielem Haljašom Lönnort'am u zborniku „Kalevali“ zbudzili narod da novaha žyćcia. Choć bolšašć narodu ŭ heny čas (druhaja pałova XVIII stahodździa) ŭžyvala jšče movy švedzkaj, choć pašvedzku jšče pisali takija finskija paety, jak Rumberg, choć pašvedzku jšče navučali ŭ školach, nia vyklučajučy finskaha universytetu, zasnavanaha jšče ŭ 1640 h. ŭ Tarku (pašvedzku Abo), to ŭžo ŭ 1775 h. paŭstaŭ pieršy finski časapis „Sajma“. Ŭsled za hetym paŭstajuč inšyja placouki adradženskija, paŭstaje Instytut finskaj kultury (1831 h.), pieratvorany paźniej (1884 h.) u historyčny muzej, paŭstaje narodny teatr (1874 h.), naradžajecca mahutnaja finskaja kultura. I heta voš kultura stałasia niepieramožnym pancyram, ab jaki razbilisia ŭsie natuhi prahnych susiedziaŭ zavaładač finskim narodom, finskim krajem. A što heta była sapraŭdy kultura, a nia niejki vy padak, ci nienavišć da susiedziaŭ, vidač z taho, što ŭ raščuju chvilinu supolny narodny Dom budavali nia tolki sami finy, ale žyvučyja na finskaj ziamli švedy; davoli ŭspomnič, što arhanizataram i pieršym kiraŭnikom finskaj zbrojnoj siły byŭ nia fin, a šved — maršał Mannheim.

A ciapier da sprau haspadarskich. Jak užo bylo

skazana, Finlandyja, ci pafinsku — Suomi jošć pierad usim krajem lasoŭ i vodaŭ. Ziamli pryhodnaj da abrablańnia sposabam haspadarskim jošć wielmi mała. I choć samoha nasielnicva jošć tak-ža mała (na 1 kv. klm. tolki nia celyja 11 čalaviek), to adnak uvieš kraj jošć vybitna drobna-ziemlarobskim. Vidač heta z padzielu typau haspadarak: haspadarki, jakija majuč mienš, jak 2 ha, zajmajuč 3.3 prac. usiaho abšaru vornych hruntoŭ, 72.000 haspadarak. Adna čačviertaja vornaha abšaru (108.642 haspadarak) znachodzicca pad haspadarkami ad 3—10 ha. Haspadarak, jakija majuč ad 10 da 25 ha jošć kala 52 tysiač, ad 25 da 50 ha majuč 12 tysiač haspadarak (8.4 prac) i panad 100 ha — tolki 827 haspadarak, jakija zajmajuč 6.1 prac. ŭsiaho ziemlarobskaha prastoru šviedčyč heta, u jakich varunkach zmušany pracavač finskija sialanie. I mima taho 60 prac. usiaho nasielnicva Finlandy zajmajecca ziemlarobstvam. A dziela taho, što takija drobnyja haspadarki nia mohuč prakarmič vialikaj čašci pracujučych na ich ludziej, dyk liški pracounych ruk znachodzicć dadatkavaje zaniaćcie na staranie, pierad usim u lesie. Całkom z pracy ŭ lesie ŭtrymoŭvujucca dalšyja 25 prac. usiaho nasielnicva, tak što ziemlarobstva i lesavodztva dajuč pracu dla 85 prac. usiaho nasielnicva kraju.

(Kaniec u nastupnym numary).

K,

Добры кампост.

На іншым месцы сянняшняй „Самапомачы“ была мова аб тым, як мы на сваю некарысьць асталіся ўзадзе за заграміцай у спосабах гаспадаравання і што гэтыя спосабы часта можна вельмі выдатна паправіць не выдаючы нават граша, а прыкладаючы толькі крыху добрай волі і не шкадуючы для самога сябе працы. Ня можна аднак гэтак палюбіць запасы гною, без якога нашы палі ня родзяць. А тымчасам на палёх, а тым-больш каля гаспадарскай хаты ўсюды поўна розных адпадкаў, якія без дагляду марнуюцца за нішто, а якія маглі-б пры добрай волі даць вельмі цэнны натуральны гной, які называецца кампостам. Аб кампосце мы ўжо пісалі таксама няраз. Але прыпомнім аб ім і сёння, хоць-бы дзеля таго, што ў фахова-земляробскіх газэтах зьявіўся „новы“ спосаб прыгатавання кампосту. З апісання гэты спосаб выглядае гэтак:

На полі, якое думаем пагнаць кампостам, выбіраем адпаведнае месца, заслоненае ад сонца дрэвамі ці ўзгоркам. Разворываем на гэтым месцы плошчу ў два да двух з паловаю мэтраў ушырку, а ўдоўжкі — колькі хопіць матарыялу на прыгатаваньне кампосту. Спульхненая зямля, а так-жа прагнаная пасярэдзіне адводная баразна дапамагае доступу паветра ў заложаны на гэтым месцы кампост. Пасьля тонкімі слаямі ўкладаем

усякія прыгодныя на кампост адпадкі, як бульбоўнік, на зялёна скошаны лубін, усякае пустазелье і г. д. Гэткі пласт паліваем гнойнай жыжкай (мачой) і праз нядоўгі час пасыпаем на парашок змолатай вапнай да тае меры, каб спад вапны нічога ня выставала. На гэты вапнай прыкрыты пласт сыплем пласт другі таксама як папярэдні, толькі прыкрываем яго апрача таго тонкім пластом хляўнога гною. Далей, з трэцім пластом паступаем так, як з першым, з чацьвертым так як з другім і г. д., аж пакуль ня вырасьце капец увышкі са 2 мэтры. Калі ўжо гэты капец гатовы, дык абсыпаем і абіваем яго зямлёй ці торфам, каб у сярэдзіну не даходзіла за шмат паветра, ад якога ўвесь кампоставы капец не фэрмэнтаваўся-б (ня прэўбы), а толькі высыхаў-бы.

Удача гэткага кампосту залежа ад таго, як скоро ён прыгатаўляецца. Таму ўсе матарыялы павінны быць загадзя прыгатованы. У гэтых варунках хоць фэрмэнтацыя адбываецца вельмі хутка, то аднак ніякіх страт, асабліва страт азоту ня будзе, бо для яго замкнёныя ўсе дарогі, праз якія ён мог-бы ўцякаць у паветра.

На вясну, як толькі зямля размерзьне, трэба гэтак прыгатаваны кампоставы капец перакапаць, прыкідываючы ў яго, калі ёсьць, пакрысе кампосту сьпелага, перапражлага. У гэтым сьпелым кампосце ёсьць шмат карысных бактэрыяў,

каторыя хутка пачынаюць сваю працу і быстра размнажаюцца.

Гэтак прыгатованы кампост мае ў сабе вельмі шмат распускарнага ў вадзе перагною, аб надзвычайна добрым уплыве каторага мы ўжо анагдай таксама пісалі. Дзеля таго, што гэты перагной знаходзіцца і ў гнаі хляўным — у штучных гнаёх распускарнага перагною зусім няма! — дык ясна, што добры кампост можа цалком добра замяніць гной хляўны, не гаворачы ўжо аб гнаёх штучных (парашках), ад якіх ёсьць значна лепшы.

Кампост раскідываецца па полі як толькі можна найраўней і прыкрываецца звычайнай бараной, хоць лепш прыкрыць яго бараной спранжыновай ці культыватарам. Заворываць кампосту ня трэба і ня можна дзеля таго, што бактэрыі ў зааранай зямлі перасталі-б працаваць, а некаторыя, больш хуткія, нават прыплацілі-б гэта жыцьцём. Гэта свомасць кампосту пазваляе карыстаць з яго на вясну, калі ўсякая ворка часта ёсьць вельмі шкоднай.

Два гады ўжо выходзяць „Wiadomości Białoruskie,“

якія стала інфармуецца польскую прэсу і ўсе найвышэйшыя ўстановы ў Польшчы аб беларускім жыцьці, аб нашай долі і нядолі. Акрамя падзеяў агульна-беларускіх, „Wiad. Biel.“ зьяшчаюць і правяраны матарыялы з жыцьця нашай вёскі. Дык пішэце ў рэд. „Wiad. Białoruskich“ (Вільня, Завальная 1) карэспандэнцыі аб цікавых здарэньнях з беларускага жыцьця ў Вашай ваколіцы. Пісаць можна па-беларуску.

Инж. Ад. Клімовіч.

Асновы земляробскай эканомікі.

12)

Купіць ці ўзяць у арэнду?

Пры канцы нашых агульных разважанняў аб элемэтарных падставах арганізавання й кіравання земляробскай гаспадаркай, скажам яшчэ колькі слоў аб тым, у якіх варунках выгаднай гаспадарку купіць, а ў якіх — узяць у арэнду. Для шмат каго гэты пытаньне ёсьць зусім лішнім; наўперад для тых, хто гаспадарку сваю атрымаў у спадку па бацькох ці наагул з чыйго-колечы дараваньня. Для такіх спадкаемцаў гэтыя ўвагі важны на гэтулькі, што і спадкаемца звычайна мусіць сплываць часць спадку, якая належа спадкаемцам іншым — братам, сёстрам.

Але спадак ня ёсьць адзінай формай набыцця гаспадаркі, а прынамся гэта форма нас тут найменш цікавіць. Нас тут цікавіць пытаньне, што лепш мае зрабіць чалавек маючы пэўную суму грошаў: ці купіць за іх гаспадарку, ці ўзяць яе ў арэнду?

Зразумелая рэч, што маючы ў кішані напр. 10.000 тыс. залатавак, на ўласнасьць можна набыць гаспадарку значна меншую, чымся калі-б з гэтай самай сумай пачаць гаспадарыць на арэндзе. На падставе доўгалетніх і дакладных абрахункаў ведама, што з тым самым капіталом у кішані можна ўзяць у арэнду гаспадарку ў тры разы большую, чымся можна было-б за гэтыя самыя грошы купіць на ўлас-

насьць; напр. 15 гектараў замест 5-ціх. Зьяўляецца цяпер пытаньне, што лепш: арэнда ці ўласнасьць? Каб адказаць на гэта пытаньне, прыгледзьмося на хвіліну, што дае арэнда, і што дае гаспадарка на ўласнасьць? Арэнда лепш аплачвае людзкую працавітасьць і апрацэнтаваньне капіталу, асабліва, калі гаспадар мае адпаведнае прыгатаваньне тэарэтычнае і здольнасьці арганізацыйныя й гандлёвыя. Гэткі чалавек на большым куску мае больш магчымасьці разьвіць свае здольнасьці, мае большы размах, які ў аканчальным разрахунку дае больш карысьці. Разыкоўнай стараной арэндаваньня гаспадаркі ёсьць нясталасьць цаны зямлі. Падчас калі падыймаецца цана зямлі, падыймаецца й арэнда; гэта, натуральна, абцяжвае кошты вытворчасці арэндатара часам вельмі значна, падчас калі ўласніка гэта падвышка зусім не датыча, а на выпадак, калі-б ён у гэту пару хацеў сваю зямлю прадаць, дык нават яшчэ і ўзбагаціцца. Але з другога боку рызыкуе і ўласнік зямлі на выпадак, калі цана на яе абніжыцца.

А што дае валаданьне гаспадаркай на ўласнасьць? Дае яно перад усім большую сталасьць і незалежнасьць. Іграе пры гэтым большую роль момэнт псыхічны чым чыста гаспадарскі. У натуре людзкой ёсьць нешта ўроджанае быць „гаспадаром на сваім сьметніку“ і распараджацца там усім паводле свае волі. Гэта „туга па зямельцы“, „па гаспадарскай незалежнасьці“ часта ня мае пад сабой гаспадарскіх падставаў і няраз была прычынай поўнага гаспадарскага ўпадку, асабліва для тых, што змораныя жыцьцём гарадзкім кінуліся „гаспадарыць“ у перакананьні, што „зямля сама родзіць.“

Пасьба па канюшыне.

З-за недахопу пашы шмат дзе пасуць на канюшыне, па сабраньні расьліны ахароннай (як авёс, ячмень). Няма ў гэтым нічога благога, трэба аднак зрабіць гэта так, каб не зашкодзіць канюшыне. Як ведама, канюшына ўсейваецца ў якое-небудзь збожа, яравое ці азімае, і дзеля таго на першы пачатак расьце вельмі памалу. Толькі пасья таго, як збожа здыймецца з пня, калі да канюшыны знойдзе доступ сонца й паветра, пачынае яна расьці значна хутчэй. Чым пагода будзе лепшай, тым лепш і хутчэй будзе расьці канюшына, асабліва калі палье пралётны дождж.

Кожная расьліна, а знача й канюшына, разьвіваецца ня толькі ў часьці надземнай, але й у часьці падземнай, г. зн. ў карэньні, чаго чалавек ня бачыць, бо жыцьцявыя працэсы зямля прад ім закрывае. Расьліна расьце адначасна карэньнем і часткаю надземнаю. Калі-ж абарваць лісьце, дык карэньне перастае расьці да таго часу, пакуль гэта лісьцё не адрасьце. Абрэзае карэньне расьліна стараецца адгадаваць; але калі гэта ёй ня ўдасца, дык такая расьліна гіне. Зразумелай дзеля таго ёсьць справай, што пасьвіць па канюшыне трэба асьцярожна, каб не пашкодзіць маладых расьлінкаў, бо ведама, што пры пасьбе жывёла зьядзе верхнія зялёныя часьці (сьцёблы і лісьце).

Трэба так-жа памятаць яшчэ

аб адной справе. Збліжаецца зіма. Ад таго, як расьліна перазімуе, у вялікай меры залежа ўраджай будучага году. Практыка зімы 1936-37 году паказала, што найлепш перазімавалі засевы раньнія, якія добра закарэніліся. І наадварот, позьнія і слаба разьвітыя засевы вельмі пацярпелі як ад маразоў без сьнегавой прыкрыўкі, так і ад сьцюдзёных вясньняных вятроў. Шкоды былі так вялікія, што ў некаторых мясцох трэба было як азіміны, так і канюшыны заараць.

Усе вышэй ўспомненыя абставіны мусімо мець на памяці, калі пасеемо ўвосені. Дні ўжо сьцюдзёныя, а былі ўжо й сільныя прымразкі. Карыстаць з пасьбішча можна ўжо толькі праз тры-чатыры гадзіны а паўдні. Пры кароткім дню расьліны растуць вельмі павольна, а калі здарыцца дзень сьцюдзёны, дык і сусім не растуць. Дзеля таго больш-менш ад пачатку лістапада трэба станоўка перастаць пасьвіць на канюшынішчы ўсякі жывы інвэнтар, каб маладым расьлінам даць магчымасьць разьвіць прад зімой сваё карэньне й лісьцё. Бо чым сільнейшыя, больш закарэненыя ўвойдуць расьліны ў зімоўку, тым лепш перазімуць і больш адпорна ператрываюць непамысную пагоду.

Асабліва станоўка трэба перастаць пасьвіць на канюшыне авечкі й козы. Як ведама, авечка выгрызае расьліну вельмі нізка, каля самай зямлі. Калі авечкі пройдуць па канюшыне памалу, дык каню-

Зьмена пашы.

З прычыны слабага ўраджаю нашых расьлінаў, у шмат мясцох прыйдзеца ўжываць пашаў прывозных, фабрычных, пры стасаваньні якіх трэба захоўваць асьцярожнасьць; у праціўным выпадку наступае нястраўнасьць, што ў кароў, як ведама, кепска адбываецца на іхняй дойнасьці. А гэта ўжо ёсьць чыстая страта.

Найсмачнейшая страва, калі яна не зьмяняецца, дык чалавеку з часам прыдаецца: нормальны чалавек, звычайна, патрабуе стравы мяшанай, раз расьліннай, раз мясной. Інакш гэта справа стаіць у жытцё, арганізм каторай прыспасабляецца да тэй пашы, якую ён дастае. І калі гэта паша раптам зьменяецца, дык страватраўчы апарат ня ўмее адразу новай пашы пераварываць, прывыкаючы да яго толькі па пэўным часе. Пакуль-жа арганізм да гэтага ня прывыкне, ён ня можа належна ўсяго даванага корму выкарыстаць, што ў рэзуль-

шына пасья выглядае быццам выгаленая брытвай. Натуральна, такая канюшына патрабуе шмат часу, каб ачухацца. Калі здарыцца зімая восень ці раньня зіма, дык заходзіць небясьпека, што канюшына не пасьпее адрасьці, увойдзе ў зімовы супачынак аслабленай і лёгка можа загінуць нават пры слабых маразох. А рызыкаваць земляроб не павінен, бо шансаў на выйгрыш тут няма ніякіх. *Паз.*

Другой небясьпекай купляння гаспадаркі на ўласнасьць ёсьць задоўжаньне на выкуп самай зямлі, без аглядкі на капітал арэндны і абаротны.

Аб справе куплі ці арэнды гаспадаркі можна гаварыць вельмі шмат. Усё аднак зводзіцца да таго, каб перасьцерагчы прад насьледкамі нясьведамага залажаньня ў доўг дзеля высьненага „супачынку на вёсцы.“

Шырэй можа гаспадарыць той, хто прыступае да гаспадаркі з большым запасам ўласнае гатоўкі. Можна пры гэтым прыняць за правіла, што той, хто мае добрае гаспадарскае прыгатаваньне тэарэтычнае й практычнае і хто да гаспадаркі мае ўроджанья здольнасьці („ахвоты“ тут бывае за мала!), а пры гэтым знаходзіцца ў самай сіле да працы, той блізу заўсёды найлепш зробіць, калі пачне з арэнды большае гаспадаркі. Натуральна, арэнда такая павінна быць перавышаная, а ўмова добра апрацаваная, выразная.

Калі-ж хто мае даволі ўласнае гатоўкі, каб гаспадарку купіць на ўласнасьць, дык павінен кіравацца гэтымі выпрабаванымі спасьцярогамі, якія можна ўважаць за правілы:

Апрача цаны за самую толькі зямлю з будынкамі, трэба яшчэ канешна памятаць аб гэтак званым капітале арэндатара: інвэнтар жывы (ўсякая жывіна), гаспадарскія машыны, сьнасьць, капітал абаротны (гаспадарскія запасы і гатоўка на зварот), а няраз і капітал расьлінаў. Вышыня капіталу арэндатара ў параўнаньні з капіталам зямлі ня бывае сталай і залежа ад разьмераў самае гаспадаркі. Усярэднім аднак прынята рахаваць, што капітал арэндатара раўняецца 25 проц. (адной чацьвертай чась-

ці) капіталу самага грунту, ці ў 5, а нават 8 разоў перавышае самую арэнду гэтага грунту. Гэту суму капіталу арэндатара (жывёла, машыны, сьнасьць, запасы, гатоўка) трэба мець канешна, каб пусьціць купленую гаспадарку ў рух. Інакш гаспадарка такая ня толькі ня можа даць якогасьці даходу, але наадварот, пажырае ўложаны ў яе капітал.

Мала ёсьць аднак сягоньня такіх людзей, што могуць купляць гаспадарку за гатоўку; найчасцей карыстаюць з крэдыту ў розных установах. У самым пазычаньні няма нічога благога. Трэба толькі пазычанымі грашмі ўмела карыстаць і — ніколі ня кіравацца засадай „бяры колькі даюць.“ Абмінаючы тут з канешнасьці пытаньне аб тым, якая розьніца паміж яўнымі крэдытовымі ўстановамі і крэдытарамі прыватнымі, трэба зазначыць, што ніколі ня можна браць на гаспадарку большага доўгу, як 50 проц. (палавіну) ўсяе ейнае вартасьці. Там-жа, дзе ўстанаўляецца сплата доўгу на часьці (на раты), там ня можна прымаць вышэйшых гадавых сплатаў, чым колькі выносіць самая толькі арэнда гэтае гаспадаркі. У праціўным выпадку такі гаспадар хутка апыніцца ў такім бязвыхадным палажэньні, што ня будзе магчы заащчадзіць з гаспадаркі гэтулькі, колькі павінен сплаціць доўгу. На большыя гадавыя сплаты, чым колькі выносіць самая арэнда, можа сабе пазволіць толькі той, хто прадбачыць цалком пэўны прыплыў гатоўкі ня з купленай на доўг гаспадаркі, а з жарол іншых, напр. з гаспадаркі ўласнай, з нейкага заняцьця пабочнага і г. д.

таце ёсьць тое-самае, як быццам гэта жывёла недаядала-б ці проста галадала. У дойнай жывёлы ў такім выпадку наступае абніжэньне дойнасьці.

Гэтыя свомасьці арганізму жывёлы і ейнага страватраўчага апарату трэба мець на ўвазе наўперад пры зьмене пашы. Шкодных рэзультатаў такой зьмены ўнікнем тады, калі зьмена ня будзе раптоўнай а толькі павольнай. Выяснім гэта на прыкладзе:

Калі па аблічэньні запасаў якой-небудзь пашы, напр. кармовых буракоў, выясьніцца, што іх хопіць толькі на 10—15 дзён, і пасья прыйдзеца перайсьці на бульбу, дык порцыю буракоў трэба зьмяншаць адразу, дадачы пакрысе бульбы. Штодзень зьмяняем даваную порцыю буракоў і павялічваем порцыю бульбы. Гэткі ступанёвы пераход ад аднае пашы да другога павінен адбывацца павольна, так што калі ўрэшце прыходзіцца перайсьці на пашу „новую“, дык арганізм жывёлы на гэту пашу бывае ўжо цэлком прыгатаваны і таму ня бывае ўжо ніякіх забурэньняў.

Яшчэ больш асьцярожным трэба быць пры пераходзе да пашы, якой дагэтуль наагул жывёла ніколі ня ела, асабліва ж такой, якая зьяўляецца проціўнатуральнай.

Як ведама, для прадукцыі малака канешняй ёсьць паша багатая на бялкі. Дагэтуль стасавана была паша выключна расьлінная, як вогрубы, макухі і г. д., каторыя так жа мелі ў сабе шмат расьлінных бялкоў. Але пашы гэтыя, пры сягоньяшніх цэнах на масла за дарагія, не аплачваюцца. Пачалі шукаць іншыя пашы сконцэнтраваныя, пры гэтым зьяўнулі ўвагу на мuku з крыві. Бялок з гэтай мукі ёсьць лёгка страўны, а галоўнае ў два разы танейшы чым бялок з пашаў расьлінных. Але якраз дзеля таго, што карова ёсьць жывёлай травяяднай, а крывяная мука паходзіць з жывёлы, а знача ёсьць стравай з групы мясной, зьяўляецца падазрэньне, што карова гэтай мукі ня будзе есьці. На падставе досьледаў было аднак сыцьверджана, што карову крывяной мукой карміць можна, з тым толькі варункам, што ў дзень яна будзе даставаць ня больш паўтара кілёграма (цяляты дастаюць палову) і што прывучаць да гэтай мукі будзем карову вельмі павольна. Першы дзень даём ёй напр. 50 грамаў, па двух-трох днёх порцыю падвышаем да 75 грамаў, па дальшых двух-трох днёх — да 100 грамаў і г. д., так што праз 2 тыдні такая карова будзе магчы ўжо бяз шкоды скарміваць паўтара і нават два кілёграмы ў дзень. Жывёла ёсьць вельмі чулай на смак і запах даванай пашы, ня хоча есьці пашы іншай, калі яна значна розьніцца ад пашы папярэдняй. Калі аднак гэта новая паша мала розьніцца ад папярэд-

Kutok dla haspadyniaŭ

Listapad u hadoŭli kurej.

Pamiaščeńnie: Kali ŭ kurniku na 1 kv. m. (metr ušyrki i metr udoŭžki) jość 4 tolki kurycy, dyk možna ich užo zusim nia vypuskać na dvor, jak tolki pačaŭsia śnieh, maroz i niepahoda. Vypuskać-ža ich stol tady tolki, jak jość sonca.

Chvároby: Vielmi pašyranaj u listapadzie kuračaj chvarobaj jość katar abo dyfteryja. Chvoryja na dyfteryju kury chrypiać. Treba tady 4 tabletki chinoliny raspuścić u 1 litry vady i raspylać ab pyrskivać usich kurej.

Nosnaść: Usie biaz vyniatku sioletnija rańnija kury pavinny nieścisia. Katoraja-ž kuryca nie niasiecca, takoj nia varta trymać. Kab pabolšyć nosnaść, treba aśviatełnie kurnikach pradoŭžyć da 12 hadzin (Peŭna-ž heta aplačvajecca tolki ŭ kurnikach bolšych). Kožnaja kuryca pavinna žniaści ŭ miesiac najmienš piac jajec.

Vybar: Kali dahetul nieparezanyja ci niepradadzienyja jšče ūsie niepatrebnyja pieŭniki (piatuški), dyk u hetym miesiacy treba taki vybar užo kaniešna i akančalna skončyć. Treba vyrazać ci vypradać usich kurej, jakija nie adpaviadajuć nastupnym varunkam (dziela prykladu ŭ kurej-karmazynaŭ):

1. U budovie cieła: pavinny mieć pravilnuju formu, być silnymi, zdarovymi i mieć vyraznyja formy płoci (kuračka ci pieŭnik). Apierańnie jhraje tuť rol druhradnuju. Nie pakidać na plem kurej chvorych, choć-by j wykazyvali najlepšyja ty-povyja formy.

2. Rasa: mohuć być rasy miasnoj i niasuščaj. Adnahodni pieŭnik važa 3 z paŭavinaj klhr., dvuhadovy — 4 kihr. Kuračka adnahodniaja 2 z paŭavinaj klhr., dvuhadovaja—3 klhr.

3. Apierańnie pavinna roŭna pryahać da cieła, być bliskučym, čyrvonym,*) a kali budzie ciarniejšym, dyk heta nia škodzić. Padpierje pavinna być tak-ža čyrvonaje, nia čornaje, papialastaje abo bielaje. Adcienki čyrvonaja koleru mohuć być. Krylle pavinna być mocna čornaje, tolki z adnaho boku. Chvastavoje pierje čornaje z metalovym łoskam. Pažadana je taksama čornaje pierje na šyi. Usio pierje pavinna mieć łosk — być bliskučym, byccam pakrytyja lakam; pierje matovaje označaje, što kuryca słaba zbudavanaja.

*) mova tuť ušciaž ab kurach-karmazynach.

niaj, дык прывучаньне можа адбыць значна хутчэй.

Захоўваючы ўсе асьцярожнасьці, можна стасаваць вельмі рознародныя пашы і выдайнасьць малака ані на крыху ня зьменшыцца, а пры некаторых нават падыймецца. Але асьцярожнасьць заўсяды павіна быць на першым месцы. З. К.

4. Forma j budova: kuryca pavinna zboku mieć vyhlad prostakutnika (čatyry baki), a nia trykutnika. Ale nia znača, kab kuryca takaja mieła vyhlad prostakutnika dakładnaha, davoli budzie, kali jejnaja forma budzie da prostakutnika zbližana. Važnaje, kab byli šyrokija hrudzi j zadok. Nia moža być karotki mastok, hrubaja hałava, karotki kryž i hrubaja kości (h. zv. ordynarny typ). Chvost pavinien być nia vielmi zadziorty ūvierch i nie pavinny być za doŭhija nohi. Kiepskija byvajuć kury, jakija majuć formu klubka. „Portki“ na nahach pavinny vidacca z-pad pierja, taksama j haleń. Ahulnaja pastava pavinna być peŭnaja siabie (hordaja), kryž daŭhi, nie harbaty.

5. Nohi: „Lampasy“, h. zn. čyrvony pajas na nazie nia jość blahoj prymietaj, z-nadvorku nohi pavinny być žoŭtyja abo hetak zvanaha cialistaha koleru. U kurački łuska pavinna dobra pryahać i husta pakryvać nohi, koleru žoŭtaha, nie cialistaha (bladniejuć nohi ad nosnaści).

6. Hrebień: Najleš, kali maje piac zuboŭ i pakryvajecca z linijaj hałavy. Kali zadziorty — kiepska. Nie mały i nia vielmi vialiki. Mały hrebień heta oznaka, što kury pozna dašpiavajuć i byvajuć mienš płodnymi. U kurački hrebień pavinien być roŭny, bliskučy, dobra ražvity. Hałava pavinna być małaja, i kali hladzieć z pieradu — uviersie zvužanaja. Hrebień nia žvisaje na bok, a byvaje vyprastavany, nie razdvojeny i nie pamorščany na padobnaść kvietki.

7. Aznaka płoci: Čym chutčej paznajem, jako je kuranio jość kuračkaj, a jako je pieŭnikom, tym leš.

8. Vočy: pavinny być brunatnyja, navat čyrvanavatyja. Bielyja ci šeryja vočy, abo rabyja — u kurycy niepažadanyja, a ŭ pieŭnia — prosta niedapušcimyja.

9. Dziuba: pavinna być žoŭtaj, častkava rahavata brunatnaj. U dobra niasuščych kurej dziuba z časam stanovicca śviatelejšaj.

Kuraniaty. Aznaki płoci: tyja, što chutčej apieryvajuca, heta kurački, a paźniej — pieŭniki. Tyja kuraniaty, što chutčej rastuć, pakidajem na plem.

Vybar pavinien iści ŭ kirunku: 1. jakija kuraniaty chutčej dašpiavajuć; 2. jakija chutčej apieryvajuca, 3. brać na plem ad najlepšych kurej niasuščych, z dobrymi prykmietami rasy.

Apieryvańnie: Letašnija kurački, jakija apieryvajuca ŭ hetym hodzie, mohuć być dobrymi noskami i ich treba vysaka canić. Ale ab hetym najlepš moža skazać kantrola nosnaści.

(„Сіль. Госп.“).

Што чуваць на сьвеце

Што дзеецца ў Саветах?

Гэта пытаньне нязморна муча сягоньня ўвесь сьвет. Спачатку людзі дзіваліся як можна, каб так дакладна й хутка „чысьціліся“ высокія й найвышэйшыя камуністычныя тузы. Калі-ж гэта чыстка пачалася адбывацца ўжо не адзінкамі, але дзесяткамі, дык сьвет некалькі быццам аслупеў і.. прывык да гэтага, як да рэчы зусім звычайнай. Газэты пішуць, што Сталін „чысьціць“ ком-партыю на тое, каб у надыходзячых выбарах не пралез ніводзін чалавек, які пасьмеў-бы хоць паўсловам заікнуцца проці сучаснага ладу ў Саветах. — З паміж агульнага мора гэтых жудасных падзеяў выбіваецца на верх такія факты, як пакушэньне на жыцьцё Жданава, наступніка Кірава, які быў так-жа забіты ў Ленінградзе. Арыштаваны ўжо быццам б. камісар асьветы Бубноў і б. камісар земляробства Якаўлеў, які праводзіў колектывізацыю савецкага сяла. Вялікае так-жа здзіўленьне выклікала анагдай тое, што адкліканы быў анагдай з становішча камісара юстыцыі Антонаў-Овсёнка, які быў найбліжэйшым супрацоўнікам Леніна й Троцкага, і які адыграў рашучую ролю ў першых днёх рэвалюцыі ды залічыўся да найбольш заслужаных пасярод большавіцкай „старой гвардыі.“ Пасьля перамогі рэвалюцыі Антонаў працаваў доўгі час у савецкай дыплёмацыі: ён між іншым быў паслом у Празе, Варшаве, а апошнім часам у Каталёніі (Гішпанія). Па павароце з Каталёніі Антонаў нядаўна толькі быў назначаны камісарам справядлівасьці. Раптоўнае адкліканьне яго з гэтага становішча насувае людзям падазрэньне, што й ён папаў у „няласку“ і хто ведае, ці й яго не чакае якісьці „паказацельны“ працэс, які ў Саветах канчаецца разстрэлам або... сасланьнем у Сібір.

Нямеччына дамагаецца калёніяў.

Прайграўшы сусьветную вайну Нямеччына асталася без заморскіх калёніяў, скуль магла-б прывозіць патрэбны для свайго промыслу сырэц. Нястачу гэтага сырэца нямецкі промысел адчуваў зразу пасьля вайны. Але больш яшчэ адчувае ягоную нястачу сягоньня, калі прамысловае жыцьцё вельмі ажыло. Таму адзыханьне страчаных пасьля вайны калёніяў сталася для сяньняшняй Нямеччыны пытаньнем жыцьця й сьмерці, асабліва ад таго часу, калі стала ясным, што „Імкненьне на Ўсход“ („Drang nach Osten“) трэба, прынамся да часу, калі ня прыпыніць, дык прыхваць. — Дамаганьне звароту калё-

ніяў узрасло ў Нямеччыне асабліва пасьля нядаўняй візыты ў Нямеччыне італьянскага дыктатара Б. Муссолініга, які так-жа публічна выказаўся за тым, каб Нямеччыну абдараваць калёніямі коштам... Францыі й Англіі. Нямеччына за „моральную дапамогу“ Італіі вельмі ўдзячна. Газэты прыпамінаюць пры гэтым, што пасьля сусьветнай вайны Англія атрымала колёніяльнага абшару 2.620 тыс. кв. кілёмэтраў з 9.335 тыс. насельніцтва, а Францыя — 992 тыс. кв. клм. з 4.325 тыс. насельніцтва.

Прціў Комінтэрну.

Комінтэрн гэта міжнародная камуністычная арганізацыя, якая мае па ўсім сьвеце свае аддзелы. Афіцыйна процікамінтэрнаўскі дагавор год таму назад заключылі паміж сабой Нямеччына й Японія. У першых днях лістапада сёлета да гэтага дагавору прыступіла й Італія, падпісваючы адпаведную ўмову ў Рыме. Усе ўчаснікі й староннікі гэтай умовы кажуць, што яны гэта робяць у імя ўтрыманьня міру. Незалежныя-ж газэты пішуць, што гэтак тлумачыць завязаньне новага дагавору можна было-б тады, калі-б Комінтэрн ці проста большавізм быў адзінай небясьпекай міру. Дзеля таго аднак, што так ня ёсьць, ды што мір у няменшай меры zagrożаны і фашызмам, дзеля гэтага расшыраны процікомінтэрнаўскі дагавор, замест быць аружжам міру, можа стацца аднабок і аружжам захопніцкага фашызму.

Гітлераўцы панамі Гданску.

Хоць уся ўлада ў Гданску, які афіцыйна лічыцца „вольным“ і ад Нямеччыны незалежным месцам, фактычна даўно ўжо была ў руках гітлераўскай партыі нацыянал-сацыялістаў, то аднак да апошняга часу была там сякая такая магчымасьць існаваньня й працы і партыяў іншых. Лік гэтых партыяў з часам усё меншаў, аж нарэшце ў апошніх днях кастрычніка гітлераўская ўлада аканчальна разьвязала апошнюю апазыцыйную партыю каталіцкага Цэнтру. А ўсьлед за гэтым Гданскі Сэнат (урад) абвесьціў закон, які на будучыню на абшары „вольнага места Гданску“ забараняе арганізаваць ўсякія новыя палітычныя, ад гітлераўцаў незалежныя, партыі. Гэтак адным узмахам гітлераўцы ў Гданску ачысьцілі сабе дарогу ня толькі на сягоньня, але й на будучыню. Куды яны па гэтай дарозе пойдучы, згадаць ня трудна. Кракаўскі „КС“ піша выразна: „Трэба сьцьвердзіць, што Гданск апанаваны Бэрлінам. Нам (палякам — рэд.) асталіся

сягоньня толькі запэўнены на паперы... Нацыянал-соцыялістычная партыя апанавала ўсё.“ Гэтак самі палякі ацэньваюць палажэньне Польшчы ў Гданску, які афіцыйна да сягоньня йшчэ залежа ад Польшчы.

З Гішпанскіх палёў.

Пасьля ліквідацыі паўночнага фронту, уся сіла паўстанцкага войска, разам з нямецкімі і італьянскімі „дабравольцамі“, ськіравана проці Каталёніі і Мадрыту, пад сьцеенамі якога йдзе бой ужо другі год. Чым усё кончыцца—згадаць трудна. Тымчасам-жа на ўсе допыты гэтак званана Камітэту неінтэрвэнцыі, каб прынамся адклікаць з плячу бою чужыя „дабравольныя“ войскі, абедзьве староны адказваюць, што будуць біцца да астатка.

Карыстайце з восенскіх і зімовых доўгіх вечароў, каб даведацца аб лепшых спосабах гаспадаркі і жыцьця. Памоцнымі да гэтага могуць быць наступныя кніжкі:

1. Klimovič Ad. inž.: Ziemlarobskaja čytanka, č. I. Zbornik staciej ab haspadarcy polnaj, damovaj, žyviolahađođli, malačarstvie, pčalarstvie, rybactvie, lašnictvie i h. d. Bačyn 144. Čana 75 hr.
2. Klimovič Ad. inž.: Leki na ździeki. Papularny narys kooperatyўnaj samaromačy. Bač. 32. Čana 20 hr.
3. Зеленскі В.: Ботаніка. Падручнік дзеля пазнаньня жыцьця ўсіх нашых расьлінаў (дрэваў, траваў, кветак, грыбоў і г. д.). Баč. 159. Čana 1 зл.
4. Turonak B. dr.: Hygijena ūzhada-vañnia dziciaci. Haloŭnyja pravily zdarova-ha žyćcia. Bač. 40. Čana 15 hr.
5. Пачопка Я.: Малочная парова. Як выбіраць, карміць і даглядаць. Баč. 84. Ц. 75гр.
6. Пачопка Я.: Як выбраць добрага наня. Баč. 31. Čana 60 гр.
7. Пачопка Я.: Пчолы і як вадзіць іх у рамовых вульлэх. Баč. 200. Čana 2.50 зл.
8. Малышэў Н.: Фізыялёгія і анатомія чалавеча. Як пабудавана людзкое цела і як працуе ягоны арганізм. Баč. 120. Ц. 1 зл.
9. Лункевіч В.: Закон жыцьця сярод жывёл і расьлін. Баč. 53. Čana 60 гр.
10. Крывіцкі й Выкачка: Як палепшыць пескавую глебу. Баč. 24. Čana 20 гр.
11. Karalenka M.: Majoju chrušč i sposaby baračby z im. Bač. 12. C. 10 hr.
12. Hrynkievičy dr. dr. St. i J.: Rady chvorym i zdorovym. Ab zaraznych i inšych chvarobach. Č. I. Bač. 119. Čana 50 hr.
13. „Samaromač“, hadavik 1932-33 C. 3 zl.
14. „ „ „ 1934 Čana 3 „
15. „ „ „ 1935 „ 3 „
16. „ „ „ 1936 „ 3 „

Хто выпісвае за раз больш як на 10 зл., той за перасылку ня плаце. Хто выпісвае на менш, той павінен дакожнай залатоўкі вартасці кнігі дадаць яшчэ 15 грашоў на перасылку. Найтаней выпісваць перасылаючы грошы наперад, бо за „zaliczeniem“ пошта даражэе йшчэ даплату асобную. Хто аднак хацеў-бы выпісаць кнігі за „zaliczeniem“, той мусіць наперад прыслаць найменш траціну вартасці заказу. Без задатку заказы ня выконваюцца.

Усе заказы на пералічаныя і ўсякія іншыя кніжкі й часопісы хутка выконваюцца.

Беларуская Кнігарня

«ПАГОНЯ»

Вільня, Завальная 1.

